



Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

23 aprilie 2013*

„Recurs — Politica externă și de securitate comună — Măsuri restrictive adoptate împotriva unor persoane și entități — Articolul 263 al șaselea paragraf TFUE — Termen de introducere a acțiunii — Forță majoră — Conflict armat”

În cauzele conexate C-478/11 P-C-482/11 P,

având ca obiect cinci recursuri formulate în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introduse la 21 septembrie 2011,

Laurent Gbagbo (C-478/11 P),

Katinan Justin Koné (C-479/11 P),

Akissi Danièle Boni-Claverie (C-480/11 P),

Alcide Djédjé (C-481/11 P),

Affi Pascal N'Guessan (C-482/11 P),

reprezențați de L. Bourthoumieux, avocat,

recurenți,

cealaltă parte din procedură fiind:

Consiliul Uniunii Europene, reprezentat de B. Driessen și de M.-M. Joséphidès, în calitate de agenți,

pârât în primă instanță,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte, domnii A. Tizzano, M. Ilešič (raportor), G. Arestis și J. Malenovský, președinți de cameră, domnii U. Lohmus, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, doamna C. Toader, domnii J.-J. Kasel, M. Safjan și D. Šváby, judecători,

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

* Limba de procedură: franceza.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 19 decembrie 2012,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin intermediul recursurilor formulate, domnii Gbagbo și Koné, doamna Boni-Claverie, precum și domnii Djédjé și N'Guessan solicită anularea Ordonanțelor Tribunalului Uniunii Europene din 13 iulie 2011, Gbagbo/Consiliul (T-348/11), Koné/Consiliul (T-349/11), Boni-Claverie/Consiliul (T-350/11), Djédjé/Consiliul (T-351/11) și, respectiv, N'Guessan/Consiliul (T-352/11) (denumite în continuare „ordonanțele atacate”), prin care Tribunalul a respins ca vădit inadmisibile acțiunile acestora în anularea, pe de o parte, a Deciziei 2011/17/PESC a Consiliului din 11 ianuarie 2011 (JO L 11, p. 31), a Deciziei 2011/18/PESC a Consiliului din 14 ianuarie 2011 (JO L 11, p. 36) și a Deciziei 2011/221/PESC a Consiliului din 6 aprilie 2011 (JO L 93, p. 20) de modificare a Deciziei 2010/656/PESC a Consiliului de reînnoire a măsurilor restrictive impuse împotriva Côte d'Ivoire și, pe de altă parte, a Regulamentului (UE) nr. 25/2011 al Consiliului din 14 ianuarie 2011 (JO L 11, p. 1) și a Regulamentului (UE) nr. 330/2011 al Consiliului din 6 aprilie 2011 (JO L 93, p. 10) de modificare a Regulamentului (CE) nr. 560/2005 de impunere a anumitor măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități având în vedere situația din [Côte d'Ivoire] (denumite în continuare, împreună, „actele în litigiu”), în măsura în care aceste acte îi privesc.

Cadrul juridic și istoricul cauzei

- 2 La 15 noiembrie 2004, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția 1572 (2004), în care a afirmat, printre altele, că situația din Côte d'Ivoire continua să pună în pericol pacea și securitatea internațională în regiune și a hotărât să impună anumite măsuri restrictive împotriva acestei țări.
- 3 Articolul 14 din Rezoluția 1572 (2004) a instituit un comitet (denumit în continuare „Comitetul pentru sancțiuni”) însărcinat, printre altele, să desemneze persoanele și entitățile vizate de măsurile restrictive în materie de deplasări și de înghețare a fondurilor, a activelor financiare și a resurselor economice pe care le impunea rezoluția menționată la punctele 9 și 11 și să mențină actualizată lista acestora.
- 4 La 13 decembrie 2004, considerând că era necesară o acțiune a Comunității Europene pentru a pune în aplicare Rezoluția 1572 (2004), Consiliul Uniunii Europene a adoptat Poziția comună 2004/852/PESC privind adoptarea unor măsuri restrictive împotriva [Côte d'Ivoire] (JO L 368, p. 50, Ediție specială, 18/vol. 6, p. 3).
- 5 La 12 aprilie 2005, considerând că era necesar un regulament în vederea punerii în aplicare la nivel comunitar a măsurilor prezentate în Poziția comună 2004/852, Consiliul a adoptat Regulamentul (CE) nr. 560/2005 din 12 aprilie 2005 de impunere a anumitor măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități având în vedere situația din [Côte d'Ivoire] (JO L 95, p. 1, Ediție specială, 18/vol. 3, p. 183).
- 6 Poziția comună 2004/852 a fost prelungită și modificată de mai multe ori, înainte de a fi abrogată și înlocuită prin Decizia 2010/656/PESC a Consiliului din 29 octombrie 2010 de reînnoire a măsurilor restrictive impuse împotriva Côte d'Ivoire (JO L 285, p. 28).
- 7 La 31 octombrie și la 28 noiembrie 2010 au avut loc alegeri în vederea desemnării președintelui Republicii Côte d'Ivoire.

- 8 La 3 decembrie 2010, reprezentantul special al Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite pentru Côte d’Ivoire a certificat rezultatul final al celui de al doilea tur al alegerilor prezidențiale astfel cum a fost proclamat de președintele Comisiei Electorale Independente la 2 decembrie 2010, confirmându-l pe domnul Alassane Ouattara ca învingător în alegerile prezidențiale.
- 9 La 13 decembrie 2010, Consiliul a subliniat importanța alegerilor prezidențiale din 31 octombrie și din 28 noiembrie 2010 pentru restabilirea păcii și stabilității în Côte d’Ivoire și a afirmat că voința exprimată în mod suveran de poporul ivorian trebuie în mod imperativ respectată. De asemenea, acesta a luat act de concluziile reprezentantului special al Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite pentru Côte d’Ivoire în cadrul mandatului său de certificare și l-a felicitat pe domnul Ouattara pentru alegerea sa în funcția de președinte al Republicii Côte d’Ivoire.
- 10 La 17 decembrie 2010, Consiliul European a făcut un apel către toți liderii ivorieni, civili și militari, care încă nu s-au plasat sub autoritatea președintelui ales democratic, domnul Ouattara, să facă acest lucru. Acesta a afirmat determinarea Uniunii Europene de a adopta sancțiuni punctuale împotriva aceluia care ar continua să împiedice respectarea voinței exprimate în mod suveran de poporul ivorian.
- 11 Pentru a impune măsuri restrictive, în ceea ce privește deplasările, împotriva anumitor persoane care, fără să fi fost desemnate de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite sau de Comitetul pentru sancțiuni, împiedică procesul de pace și de reconciliere națională în Côte d’Ivoire și în special a aceluia care pun în pericol finalizarea cu succes a procesului electoral, Consiliul a adoptat Decizia 2010/801/PESC din 22 decembrie 2010 de modificare a Deciziei 2010/656 (JO L 341, p. 45). Lista acestor persoane figurează în anexa II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801.
- 12 Articolul 4 alineatul (1) din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801, are următorul cuprins:
- „Statele membre adoptă măsurile necesare pentru a împiedica intrarea pe teritoriul lor sau tranzitarea teritoriului lor de către:
- (a) persoanele vizate de anexa I, desemnate de Comitetul pentru sancțiuni [...];
- (b) persoanele vizate de anexa II, neincluse în lista care figurează la anexa I, care obstrucționează procesul de pace și de reconciliere națională și care, în special, amenință finalizarea cu succes a procesului electoral.”
- 13 Numele domnilor Gbagbo și N’Guessan au fost incluse, prin Decizia 2010/801, pe lista care figurează în anexa II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin această decizie.
- 14 La 11 ianuarie 2011, Consiliul a adoptat Decizia 2011/17 cu scopul de a înscrie, ținând cont de gravitatea situației din Côte d’Ivoire, alte persoane pe lista care figurează în anexa II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801.
- 15 Numele domnului Koné și al doamnei Boni-Claverie au fost astfel incluse, prin Decizia 2011/17, pe lista care figurează în anexa II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801.
- 16 La 14 ianuarie 2011, Consiliul a adoptat Decizia 2011/18 cu scopul de a impune măsuri restrictive suplimentare, în special de înghețare a fondurilor.

- 17 Potrivit articolului 5 alineatele (1) și (2) din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2011/18:

„(1) Se îngheață toate fondurile și resursele economice care, în mod direct sau indirect, se află în proprietatea sau sunt controlate de:

- (a) persoanele vizate de anexa I, desemnate de Comitetul pentru sancțiuni [...], sau care sunt deținute de entități aflate, în mod direct sau indirect, în posesia sau sub controlul acestora sau de oricare persoane care acționează în numele sau la ordinele acestora, astfel cum sunt desemnate de Comitetul pentru sancțiuni;
- (b) persoanele sau entitățile vizate de anexa II, neincluse pe lista care figurează la anexa I, care obstrucționează procesul de pace și de reconciliere națională și care, în special, amenință finalizarea cu succes a procesului electoral sau care sunt deținute de entități aflate, în mod direct sau indirect, în posesia sau sub controlul acestora sau de oricare persoane care acționează în numele sau la ordinele acestora.

(2) Niciun fond, niciun activ financiar și nicio resursă economică nu se pun la dispoziția persoanelor sau entităților menționate la alineatul (1) și nici nu se utilizează în beneficiul acestora, în mod direct sau indirect.”

- 18 În scopul de a asigura coerența cu procesul de modificare și de revizuire a anexelor I și II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2011/18, Consiliul a adoptat, la 14 ianuarie 2011, Regulamentul nr. 25/2011.

- 19 Articolul 2 din Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 25/2011, prevede:

„(1) Se îngheață toate fondurile și resursele economice care aparțin, se află în proprietatea ori posesia sau sunt controlate de persoanele fizice sau juridice, entitățile și organismele enumerate în anexa I sau în anexa IA.

(2) Se interzice punerea la dispoziția persoanelor fizice sau juridice, a entităților sau a organismelor menționate în anexa I sau în anexa IA, direct sau indirect, precum și utilizarea în beneficiul acestora a oricăror fonduri sau resurse economice.

(3) Este interzisă participarea cu bună știință și intenționată la activitățile care au ca obiect sau efect direct sau indirect eludarea măsurilor menționate la alineatele (1) și (2).

(4) Anexa I cuprinde persoanele fizice sau juridice, entitățile și organismele menționate la articolul 5 alineatul (1) litera (a) din Decizia [2010/656] cu modificările ulterioare.

(5) Anexa IA cuprinde persoanele fizice sau juridice, entitățile și organismele menționate la articolul 5 alineatul (1) litera (b) din Decizia [2010/656] cu modificările ulterioare.”

- 20 Prin Decizia 2011/18 și prin Regulamentul nr. 25/2011, Consiliul a menținut numele domnilor Gbagbo, Koné și N’Guessan, precum și pe cel al doamnei Boni-Claverie pe lista care figurează în anexa II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2011/17, și a procedat la înscrierea acestora pe cea care figurează în anexa IA la Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 25/2011.

- 21 La 30 martie 2011, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția 1975 (2011), în a cărei anexă I se enumeră o serie de persoane care au împiedicat pacea și reconcilierea în Côte d’Ivoire și activitățile Operațiunii Organizației Națiunilor Unite în Côte d’Ivoire

(ONUCI) și ale altor actori internaționali în Côte d'Ivoire și care au comis încălcări grave ale drepturilor omului și ale dreptului internațional umanitar. Numele domnilor Gbagbo, Djédjé și N'Guessan figurează în anexa I menționată.

- 22 La 6 aprilie 2011, Consiliul a adoptat Decizia 2011/221, precum și Regulamentul nr. 330/2011, prin care a impus, printre altele, măsuri restrictive suplimentare și a modificat listele de persoane și de entități care figurează în anexele I și II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2011/18, și în anexele I și IA la Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 25/2011.
- 23 Decizia 2011/221 a eliminat, printre altele, numele domnilor Gbagbo și N'Guessan de pe lista care figurează în anexa II la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2011/18, și le-a inclus pe lista care figurează în anexa I la aceeași decizie, cu modificările ulterioare.
- 24 Decizia 2011/221 a inclus, în plus, numele domnului Djédjé pe lista care figurează în anexa I la Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2011/18.
- 25 Regulamentul nr. 330/2011 a eliminat, la rândul său, numele domnilor Gbagbo și N'Guessan de pe lista care figurează în anexa IA la Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 25/2011, și le-a inclus pe lista care figurează în anexa I la același regulament, cu modificările ulterioare.
- 26 Regulamentul nr. 330/2011 a inclus, în plus, numele domnului Djédjé pe lista care figurează în anexa I la Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 25/2011.
- 27 Articolul 7 din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801, prevede:

„(1) În cazul în care Consiliul de Securitate sau Comitetul pentru sancțiuni include pe listă o persoană sau o entitate, Consiliul include persoana sau entitatea respectivă în anexa I.

(2) În cazul în care Consiliul decide să aplice unei persoane sau entități măsurile menționate la articolul 4 alineatul (1) litera (b), acesta modifică anexa II în consecință.

(3) Consiliul comunică decizia sa, inclusiv motivele includerii persoanei sau entității respective, fie direct, dacă dispune de adresa acestora, fie prin publicarea unui anunț care să ofere persoanei sau entității în cauză posibilitatea de a prezenta observații.

(4) În cazul în care sunt transmise observații sau sunt prezentate dovezi substanțiale noi, Consiliul își reexaminează decizia și informează în consecință persoana sau entitatea în cauză.”

- 28 Articolul 11a alineatul (3) din Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 25/2011, prevede:

„Consiliul comunică decizia sa, inclusiv motivele includerii pe listă, persoanei fizice sau juridice, entității sau organismului menționate la alineatele (1) și (2), fie direct, dacă dispune de adresa acestora, fie prin publicarea unui anunț, oferind persoanei fizice sau juridice, entității sau organismului în cauză posibilitatea de a prezenta observații.”

- 29 În *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* din 18 ianuarie 2011 și din 7 aprilie 2011, Consiliul a publicat anunțuri în atenția persoanelor cărora li se aplică măsurile restrictive prevăzute în actele în litigiu (JO C 14, p. 8, și JO C 108, p. 2 și 4). În aceste anunțuri, Consiliul amintește existența măsurilor respective, face trimitere la actele relevante în ceea ce privește motivele fiecărei înscrieri și atrage atenția asupra faptului că este posibil să se depună o cerere adresată autorităților competente din statul membru în cauză pentru a obține autorizația de a utiliza fondurile înghețate pentru nevoi de

bază sau pentru plăți specifice. Pe de altă parte, acesta precizează că persoanele și entitățile vizate îi pot înainta o cerere în scopul reanalizării deciziei de a le include pe listă. În sfârșit, Consiliul amintește posibilitatea contestării deciziei sale în fața Tribunalului, în condițiile prevăzute la articolul 275 al doilea paragraf TFUE și la articolul 263 al patrulea și al șaselea paragraf TFUE.

Procedura în fața Tribunalului și ordonanțele atacate

- 30 Prin cererile introductive depuse la grefa Tribunalului la 7 iulie 2011, recurenții au solicitat anularea actelor în litigiu în măsura în care acestea din urmă îi priveau. În susținerea acțiunilor, aceștia au invocat, pe de o parte, o încălcare a dreptului la apărare și a dreptului la o cale de atac efectivă și, pe de altă parte, o încălcare a dreptului de proprietate și a libertății de circulație.
- 31 În plus, recurenții au arătat că acțiunile lor trebuiau să fie declarate admisibile de Tribunal, întrucât termenul de două luni prevăzut la articolul 263 TFUE pentru formularea unei acțiuni le era inopozabil dată fiind lipsa notificării actelor în litigiu.
- 32 Prin ordonanțele atacate, Tribunalul a respins acțiunile ca vădit inadmisibile.
- 33 Tribunalul a amintit mai întâi jurisprudența constantă potrivit căreia termenul de introducere a acțiunii prevăzut la articolul 263 al șaselea paragraf TFUE este de ordine publică, fiind instituit în vederea asigurării clarității și a securității situațiilor juridice și a evitării oricărei discriminări sau a oricărui tratament arbitrar în administrarea justiției, și, în această privință, este de competența instanței Uniunii să verifice, din oficiu, dacă acesta a fost respectat.
- 34 Tribunalul a constatat, în continuare, că actele în litigiu fuseseră publicate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*:
- la 15 ianuarie 2011, în ceea ce privește Deciziile 2011/17 și 2011/18, precum și Regulamentul nr. 25/2011, și
 - la 7 aprilie 2011, în ceea ce privește Decizia 2011/221 și Regulamentul nr. 330/2011.
- 35 În consecință, termenul de introducere a acțiunii de două luni ar fi început să curgă, conform articolului 102 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, de la sfârșitul celei de a paisprezecea zile de la data acestor publicări și ar fi expirat, în aplicarea articolului 102 alineatul (2) din regulamentul menționat:
- la 8 aprilie 2011 la miezul nopții, în ceea ce privește Deciziile 2011/17 și 2011/18, precum și Regulamentul nr. 25/2011, și
 - la 1 iulie 2011 la miezul nopții, în ceea ce privește Decizia 2011/221 și Regulamentul nr. 330/2011.
- 36 Dat fiind că cererile fuseseră depuse la grefa Tribunalului la 7 iulie 2011, Tribunalul a concluzionat că acțiunile fuseseră introduse tardiv.
- 37 Tribunalul a respins argumentația recurenților potrivit căreia termenul de introducere a acțiunii de două luni le era inopozabil pentru motivul că actele în litigiu nu le-au fost notificate. Tribunalul a statuat în această privință în termenii următori:

„Astfel, ținând seama de faptul că termenele de introducere a acțiunii urmăresc protecția securității juridice, evitând repunerea permanentă în discuție a actelor Uniunii care produc efecte juridice, data publicării, în cazul în care există o asemenea dată, constituie criteriul decisiv pentru stabilirea punctului de plecare al termenului de introducere a acțiunii (Ordonanțele Curții din 25 noiembrie

2008, TEA/Comisia, C-500/07 P, [...] punctul 23, și S.A.BA.R./Comisia, C-501/07 P, [...] punctul 22, Ordonanța Curții din 9 iulie 2009, Fornaci Laterizi Danesi/Comisia, C-498/08 P, [...] punctul 22, Hotărârea Curții din 11 noiembrie 2010, Transportes Evaristo Molina/Comisia, C-36/09 P, [...] punctul 37). Un reclamant nu poate invoca faptul că a luat cunoștință de actul atacat după publicarea acestuia în scopul de a întârzia punctul de plecare amintit (Ordonanțele TEA/Comisia, citată anterior, punctul 23, S.A.BA.R./Comisia, citată anterior, punctul 22, și Fornaci Laterizi Danesi/Comisia, citată anterior, punctul 22). În consecință, din moment ce actele [în litigiu] au fost publicate, termenul de introducere a acțiunii trebuie să fie calculat de la publicarea acestora (a se vedea, în ceea ce privește calcularea termenului de introducere a acțiunii împotriva unei decizii care impune măsuri restrictive de la publicarea acesteia, Ordonanța Tribunalului din 18 noiembrie 2005, Selmani/Consiliul și Comisia, T-299/04, [...] punctul 61), chiar dacă ele nu au fost notificate [recurenților]. În această privință, trebuie arătat că, de altfel, Consiliul a publicat [...] anunțuri în atenția persoanelor cărora li se aplică măsurile restrictive prevăzute în [actele în litigiu], prin care, printre altele, a atras atenția persoanelor vizate asupra posibilității de contestare a deciziei sale în fața Tribunalului, în condițiile prevăzute la articolul 275 al doilea paragraf TFUE și la articolul 263 al patrulea și al șaselea paragraf TFUE.”

- 38 În sfârșit, Tribunalul a arătat că reclamanții nu au dovedit și nici măcar nu au invocat existența unui caz fortuit sau a unui caz de forță majoră care să permită derogarea de la termenul în cauză în temeiul articolului 45 al doilea paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Concluziile părților și procedura în fața Curții

- 39 Recurenții solicită Curții:

- anularea ordonanțelor atacate și declararea acțiunilor acestora în primă instanță ca admisibile,
- trimiterea cauzelor spre judecare la Tribunal pentru ca acesta să se pronunțe pe fond și
- obligarea Consiliului la plata cheltuielilor de judecată.

- 40 Consiliul solicită Curții:

- respingerea recursurilor și
- obligarea recurenților la plata cheltuielilor de judecată.

- 41 Prin Ordonanța președintelui Curții din 14 decembrie 2011, cauzele C-478/11 P-C-482/11 P au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

- 42 Prin scrisoarea din 11 mai 2012, trimisă prin fax și ca recomandată, grefa Curții a informat părțile cu privire la organizarea unei ședințe de audiere a pledoariilor la 26 iunie 2012 și le-a invitat să răspundă în scris până la 15 iunie 2012 la întrebările Curții anexate la scrisoarea de convocare la ședință.

- 43 Răspunsul Consiliului la întrebarea adresată a parvenit la grefa Curții la 14 iunie 2012. Termenul de răspuns scris a expirat însă la 15 iunie 2012 fără ca răspunsul la întrebarea adresată recurenților și răspunsul cu privire la intenția acestora de a participa la ședință să fie primite de Curte.

- 44 Un ultim termen a fost acordat recurenților pentru a anunța eventuala lor prezență la ședință. Întrucât termenul respectiv a expirat la 21 iunie 2012 fără ca aceștia să răspundă, ședința de audiere a pledoariilor a fost anulată.

Cu privire la recursuri

- 45 În susținerea recursurilor formulate, recurenții invocă două motive. Prin intermediul primului motiv, aceștia susțin că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a admis existența unui caz de forță majoră. Prin intermediul celui de al doilea motiv, recurenții reproșează Tribunalului că le-a opus termenul de introducere a acțiunii și principiul securității juridice care stă la baza acestuia, deși situațiile din speță erau caracterizate, pe de o parte, prin lipsa notificării actelor în litigiu și, pe de altă parte, prin inopozabilitatea termenului pentru considerente de distanță prevăzute în Regulamentul de procedură al Tribunalului.
- 46 Trebuie analizat mai întâi cel de al doilea motiv.

Cu privire la al doilea motiv

Argumentele părților

- 47 Recurenții arată, pe de o parte, că Tribunalul a încălcat principiul protecției jurisdicționale efective și, astfel, a comis o eroare de drept prin faptul că a considerat că, întrucât actele în litigiu fuseseră publicate, termenul de introducere a acțiunii trebuia să fie calculat de la data publicării acestora. În opinia recurenților, Tribunalul ar fi trebuit să țină seama de faptul că actele în litigiu, contrar celor prevăzute printre altele la articolul 7 alineatul (3) din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801, nu făcuseră obiectul unei notificări, adică al unei comunicări individuale care să dea persoanelor în cauză posibilitatea de a lua cunoștință de acestea.
- 48 Recurenții consideră, pe de altă parte, că Tribunalul nu ar fi trebuit să opună termenul pentru considerente de distanță prevăzute la articolul 102 alineatul (2) din Regulamentul de procedură unor reclamânți cu reședința într-un stat african, cu atât mai mult cu cât acesta se afla în situație de conflict armat.
- 49 Consiliul arată că, în prezentele cauze, cadrul procedural este diferit de cel analizat de Curte în Hotărârea din 16 noiembrie 2011, Bank Melli Iran/Consiliul (C-548/09 P, Rep., p. I-11381). În acea hotărâre, Curtea ar fi întemeiat obligația de comunicare individuală a motivelor care au determinat adoptarea unor măsuri restrictive pe articolul 15 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 423/2007 al Consiliului din 19 aprilie 2007 privind măsuri restrictive împotriva Iranului (JO L 103, p. 1). Or, spre deosebire de Regulamentul nr. 423/2007, articolul 7 alineatul (3) din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801, ar prevedea posibilitatea unei comunicări prin publicarea unui anunț în cazurile în care adresa persoanei în cauză nu este cunoscută de Consiliu.
- 50 În speță, Consiliul ar fi comunicat actele în litigiu recurenților prin intermediul unui anunț publicat, în conformitate cu articolul 7 alineatul (3) din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801. Acesta nu ar fi putut să le comunice în alt mod, întrucât adresele private ale recurenților nu erau cunoscute.
- 51 În orice caz, data publicării actelor în litigiu ar constitui punctul de plecare pentru calcularea termenului prevăzut la articolul 263 TFUE. Această interpretare ar decurge din cerințele de securitate juridică care caracterizează reglementarea privind termenele de procedură.
- 52 În sfârșit, Consiliul semnaleză că argumentația recurenților cu privire la termenul prevăzut pentru considerente de distanță este vădit neîntemeiată și se reduce la o contestare a validității articolului 102 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului. Or, dispoziția respectivă nu ar fi decât o prelungire a termenului prevăzut la articolul 263 al șaselea paragraf TFUE.

Aprecierea Curții

- 53 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că Tribunalul a constatat în mod întemeiat că este abilitat să examineze din oficiu respectarea termenului de introducere a acțiunii, acesta fiind de ordine publică (a se vedea printre altele Hotărârea din 7 iulie 1971, Müllers/CES, 79/70, Rec., p. 689, punctul 6, și Hotărârea Transportes Evaristo Molina/Comisia, citată anterior, punctul 33).
- 54 În continuare, trebuie amintit că, potrivit articolului 263 al șaselea paragraf TFUE, „[a]cțiunile prevăzute de prezentul articol trebuie formulate în termen de două luni, după caz, de la publicarea actului, de la notificarea acestuia reclamantului sau, în lipsă, de la data la care reclamantul a luat cunoștință de actul respectiv”.
- 55 În speță, actele în litigiu au fost publicate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, seria L, însă trebuiau de asemenea, în temeiul articolului 7 alineatul (3) din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801, și al articolului 11a alineatul (3) din Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 25/2011, să fie comunicate persoanelor sau entităților în cauză, fie direct, în cazul în care adresele acestora erau cunoscute, fie, în caz contrar, prin publicarea unui anunț.
- 56 Această situație decurge din natura specială a actelor în litigiu, care se aseamănă, în același timp, atât cu actele cu caracter general în măsura în care interzic unei categorii de destinatari determinați în mod general și abstract, printre altele, să pună fonduri și resurse economice la dispoziția persoanelor și a entităților ale căror nume figurează pe listele prevăzute în anexele la acestea, cât și cu o serie de decizii individuale cu privire la persoanele și la entitățile respective (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 septembrie 2008, Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia, C-402/05 P și C-415/05 P, Rep., p. I-6351, punctele 241-244).
- 57 În plus, trebuie amintit că, în ceea ce privește actele adoptate în temeiul dispozițiilor referitoare la politica externă și de securitate comună, precum actele în litigiu, natura individuală a acestor acte este cea care, potrivit articolului 275 al doilea paragraf TFUE și articolului 263 al patrulea paragraf TFUE, permite accesul la instanța Uniunii.
- 58 Având în vedere particularitățile respective și regimul de publicare și de comunicare care rezultă din acestea, articolul 263 al șaselea paragraf TFUE nu ar fi aplicat în mod coerent dacă, în ceea ce privește persoanele și entitățile ale căror nume figurează pe listele conținute în anexele la actele menționate, punctul de plecare pentru calculul termenului de introducere a unei acțiuni în anulare ar fi situat la data publicării actului în cauză, iar nu la data la care acesta le-a fost comunicat. Astfel, comunicarea amintită are ca obiect tocmai să permită destinatarilor să își apere drepturile în cele mai bune condiții posibile și să decidă în deplină cunoștință de cauză dacă este util să sesizeze instanța Uniunii (Hotărârea Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia, citată anterior, punctul 337).
- 59 Rezultă că, deși, desigur, intrarea în vigoare a unor acte precum actele în litigiu are loc ca urmare a publicării acestora, termenul de introducere a unei acțiuni în anulare împotriva actelor respective în temeiul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE începe să curgă, pentru fiecare dintre persoanele și entitățile menționate, de la data comunicării care trebuie să îi fie făcută.
- 60 În speță, contrar celor susținute de recurenți, actele în litigiu le-au fost comunicate.
- 61 Desigur, actele menționate nu le-au fost comunicate direct la adresele lor. Astfel, Consiliul, constatând că era imposibil să se procedeze la comunicarea directă către domnii Gbagbo și Koné, doamna Boni-Claverie și domnii Djédjé și N'Guessan, a recurs la publicarea anunțului prevăzută la articolul 7 alineatul (3) din Decizia 2010/656, astfel cum a fost modificată prin Decizia 2010/801, și la articolul 11a alineatul (3) din Regulamentul nr. 560/2005, astfel cum a fost modificat prin

Regulamentul nr. 25/2011. Prin urmare, acesta a publicat, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, seria C, din 18 ianuarie 2011 și din 7 aprilie 2011, anunțurile menționate la punctul 29 din prezenta hotărâre.

- 62 Dat fiind că astfel de anunțuri sunt de natură să permită persoanelor vizate să identifice calea de atac de care dispun pentru a contesta înscrierea lor pe listele în cauză, precum și data de expirare a termenului de exercitare a căii de atac (Hotărârea din 15 noiembrie 2012, Consiliul/Bamba, C-417/11 P, punctul 81), este necesar ca recurenții să nu poată întârzia punctul de plecare al termenului de introducere a acțiunii prevalându-se de lipsa unei comunicări directe sau a unei luări la cunoștință efective ulterioare a actelor în litigiu. În cazul în care o astfel de posibilitate ar fi, în lipsa unui caz de forță majoră, permisă recurenților, s-ar aduce atingere înseși finalității termenului de introducere a acțiunii, care constă în protecția securității juridice, evitând repunerea permanentă în discuție a actelor Uniunii care produc efecte juridice (a se vedea printre altele Hotărârea din 30 ianuarie 1997, Wiljo, C-178/95, Rec., p. I-585, punctul 19, Hotărârea din 22 octombrie 2002, National Farmers' Union, C-241/01, Rec., p. I-9079, punctul 34, și Ordonanța din 15 noiembrie 2012, Städter/BCE, C-102/12 P, punctul 12).
- 63 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul recurenților întemeiat pe faptul că termenul de zece zile pentru considerente de distanță prevăzut la articolul 102 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului nu le poate fi opus întrucât aceștia sunt stabiliți într-un stat terț, este suficient să se arate că acest argument este infirmat de caracterul invariabil al termenului respectiv. În consecință, împrejurarea că recurenții se găseau, în cursul termenului de introducere a acțiunii, într-un stat terț nu este de natură să îi plaseze într-o situație obiectiv diferită, din perspectiva aplicării termenului menționat, de cea a persoanelor sau a entităților stabilite în Uniune care fac obiectul unor măsuri restrictive de aceeași natură.
- 64 Rezultă din tot ceea ce precedă că, deși Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a reținut că termenele de introducere a acțiunilor încep să curgă de la datele publicării actelor în litigiu, termenele respective, care trebuiau să fie calculate de la datele menționate la punctul 61 din prezenta hotărâre, erau expirate la 7 iulie 2011, data introducerii acțiunilor. În aceste condiții, cel de al doilea motiv trebuie să fie respins [a se vedea prin analogie Hotărârea din 19 aprilie 2007, Holcim (Deutschland)/Comisia, C-282/05 P, Rep., p. I-2941, punctul 33].

Cu privire la primul motiv

Argumentele părților

- 65 Recurentele consideră că Tribunalul a încălcat articolul 45 din Statutul Curții prin faptul că nu a constatat existența unui caz de forță majoră în sensul acestui articol.
- 66 Conflictul care a avut loc în Côte d'Ivoire ar trebui să fie considerat un caz de forță majoră în ceea ce îi privește, întrucât ei nu dispuneau, în acea perioadă, de niciun mijloc de comunicare pentru a lua cunoștință de actele în litigiu și, prin urmare, nu își puteau exercita dreptul la o cale de atac.
- 67 Consiliul amintește că unul dintre elementele constitutive ale noțiunii de forță majoră este apariția unui eveniment străin persoanei care intenționează să îl invoce, cu alte cuvinte producerea unui fapt care are loc în afara sferei de intervenție a acestei persoane (Hotărârea din 8 iulie 2010, Comisia/Italia, C-334/08, Rep., p. I-6869, punctul 47). Or, criza postelectorală din Côte d'Ivoire și violența asociată crizei respective ar fi fost provocate de refuzul domnului Gbagbo și al colaboratorilor săi de a ceda puterea președintelui ales. Aceste împrejurări nu ar fi, așadar, străine recurenților.

Aprecierea Curții

- 68 Potrivit articolului 45 al doilea paragraf din Statutul Curții, „[î]n cazul în care cel interesat dovedește existența unui caz fortuit sau a unui caz de forță majoră, nu i se poate opune nicio decădere care decurge din expirarea termenelor”.
- 69 Trebuie să se constate că, astfel cum a arătat Tribunalul în ordonanțele atacate, recurenții nu au invocat în fața acestuia existența unui asemenea caz.
- 70 Cu toate acestea, Curtea consideră că nu poate fi reproșată unui recurent invocarea pentru prima dată în stadiul recursului a existenței unui caz de forță majoră din moment ce Tribunalul s-a pronunțat prin ordonanță în temeiul articolului 111 din Regulamentul de procedură, nu a informat recurentul cu privire la intenția sa de a respinge acțiunea ca tardivă și nu l-a invitat să justifice întârzierea cu care originalele cererii parveniseră la grefă (Ordonanța din 18 ianuarie 2005, Zuazaga Meabe/OAPI, C-325/03 P, Rec., p. I-403, punctul 24). Prin urmare, primul motiv al recurenților, referitor la existența unui caz de forță majoră, trebuie analizat.
- 71 În această privință, este necesar să se amintească de la bun început că aplicarea strictă a normelor de procedură respectă cerința de securitate juridică și necesitatea de a evita orice discriminare sau orice tratament arbitrar în administrarea justiției (Hotărârea din 22 septembrie 2011, Bell & Ross/OAPI, C-426/10 P, Rep., p. I-8849, punctul 43 și jurisprudența citată).
- 72 În continuare, trebuie arătat că, potrivit articolului 263 al șaselea paragraf TFUE și articolului 45 din Statutul Curții, îi revine persoanei interesate sarcina să dovedească, pe de o parte, că împrejurări neobișnuite, imprevizibile și care îi sunt străine au avut drept consecință imposibilitatea acesteia de a respecta termenul de introducere a acțiunii prevăzut la articolul 263 al șaselea paragraf TFUE și, pe de altă parte, că nu se putea proteja de consecințele împrejurărilor menționate luând măsuri adecvate, fără a accepta sacrificii excesive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 decembrie 2007, Société Pipeline Méditerranée et Rhône, C-314/06, Rep., p. I-12273, punctul 24 și jurisprudența citată).
- 73 În speță, recurenții invocă în mod general situația de conflict armat din Côte d’Ivoire care, în opinia acestora, a început în luna noiembrie 2010 și a continuat cel puțin până în luna aprilie 2011.
- 74 Cu toate acestea, niciunul dintre recurenți nu a prezentat, în recursul în fața Curții, elemente care să permită acesteia să înțeleagă modul și perioada exactă în care situația generală de conflict armat din Côte d’Ivoire și împrejurările personale invocate de recurenți i-ar fi împiedicat să introducă o acțiune în timp util.
- 75 În aceste condiții, primul motiv trebuie respins.
- 76 Întrucât niciunul dintre motivele invocate de recurenți nu este fondat, se impune respingerea recursurilor.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 77 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din același regulament, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Consiliul a solicitat obligarea recurenților la plata cheltuielilor de judecată, iar aceștia din urmă au căzut în pretenții, se impune obligarea acestora la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară și hotărăște:

- 1) **Respinge recursurile.**
- 2) **Îi obligă pe domnii Laurent Gbagbo și Katinan Justin Koné, pe doamna Akissi Danièle Boni-Claverie, precum și pe domnii Alcide Djédjé și Affi Pascal N'Guessan la plata cheltuielilor de judecată.**

Semnături